

УДК 283 (160.2)

**SOCIAL AND POLITICAL RISKS OF STATE ENTERTAINMENT IN
FORMATION OF A UNIFIED AUTOCEPHALIAN ORTHODOX CHURCH
FOR UKRAINE****СОЦІАЛЬНІ ТА ПОЛІТИЧНІ РИЗИКИ ВТРУЧАННЯ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННЯ
ЄДИНОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ ДЛЯ УКРАЇНИ****Kostiuk O.V. / Костюк О.В.***c.f.s., as.prof. / к.філос.н., доц.*

ORCID: 0000-0003-1907-6307

*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,**Kyiv, Heroiv Oborony 15, 03041**Національний університет біоресурсів та природокористування України**Київ, Героїв Оборони 15, 03041*

Анотація. Метою статті є з'ясування політичних та соціальних наслідків незалежності українського православ'я. Розглядається позиція української держави відносно православних церков та українського православ'я. Здійснюється визначення причин актуальності питання автокефалії українського православ'я на сучасному етапі. З'ясовуються наслідки проголошення автокефалії українського православ'я в контексті соціальних та політичних процесів в Україні. Проголошення автокефалії українського православ'я призведе до тотального зменшення ідеологічного впливу РФ через РПЦ та УПЦ на українське суспільство. Фактично відбудеться завершення ери домінування РПЦ та Росії у сучасному православному світі. Однак в Україні можливі релігійні конфлікти на ідеологічному та соціально-економічному ґрунті.

Ключові слова: автокефалія, Україна, Росія, константинопольський патріархат, РПЦ, УПЦ МП

Вступ. Національна держава з необхідністю, в контексті своїх життєвих і стратегічних інтересів формування, реалізує конфесійні інтереси нації як особливу зацікавленість до міжнародних відносин у сфері релігійно-церковного устрою. Така позиція держави окрім духовно-морального та соціально-культурного аспектів зумовлюється також турботою про національну безпеку в новітню епоху інформаційної експансії та гібридних воєн.

Характерним для України є те, що практично завжди релігійні центри, під юрисдикцією яких перебували її церкви, розміщувалися за її межами. Особливістю організаційної структури православ'я є те, що підпорядкування національних церков одна одній з необхідністю зумовлює політичну залежність нації або зумовлюється такою(2).

У 2018 році українське православ'я впритул підійшло до отримання томосу та створення автокефальної соборної церкви. У цьому контексті цікавими для дослідження є питання наслідків зазначених процесів. Одне з питань розглядається у даній статті.

Метою статті є з'ясування соціальних та політичних наслідків незалежності українського православ'я від РПЦ (Російської Православної Церкви). Для досягнення мети дослідження необхідно виконати наступні завдання: 1) визначення причин актуальності питання автокефалії українського православ'я на сучасному етапі; 2) оцінка позиції української держави щодо

створення української автокефальної церкви; 3) з'ясування наслідків проголошення автокефалії українського православ'я у соціальному та політичному аспектах

Основна частина. В черговий раз процес автокефалізації українського православ'я було ініційовано президентом України у 2016 році. Українська держава в особі президента та депутатів ВРУ вже у 2018 році заявила про чітку позицію щодо створення єдиної помісної православної церкви. Ймовірною датою була річниця Хрещення Русі 28 липня 2018р.(що на даний момент не актуально).

Аргументація Президента зводилась до наступних тез: 1) одна держава – одна церква, тобто юрисдикція іноземного релігійного центру на території України не припустима; 2) держава не втручається у релігійні справи, але відповідно до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» сприяє міжнародній діяльності релігійних центрів та організації; 3) за соціологічними опитуваннями більшість громадян України підтримують ідею створення Єдиної помісної православної церкви.

Загалом у взаєминах Константинополя і Москви протягом ХХ ст. виникало чимало проблем. Константинопольські патріархи докладали максимум зусиль для наповнення реальним змістом свого титулу «Вселенський»(1). Справою життя патріарха Варфоломія був Всеправославний собор. Тобто собор, який має статус Вселенського і вирішує основні актуальні питання православ'я. Останній Вселенський собор, що визнається православними пройшов у 787 році. Патріарх Варфоломій дуже хотів провести цей собор. Але це було неможливо без участі Російської православної церкви (РПЦ). Митрополит Кирило пообіцяв йому таку участь, але не дотримався обіцянки. У підсумку, Всеправославний собор таки пройшов в 2016 році, але він не став Всеправославним за складом.

11 жовтня та 3 листопада 2018 року Вселенська патріархія оприлюднила низку рішень синоду та підписала з Президентом України договір про співпрацю.

Зокрема були озвучені наступні положення. У 1686 році Константинополь своєю "Грамотою про надання" передав Патріархові Московському тільки право рукопокладати Митрополитів Київських. Таке рішення було зумовлене тодішньою складною безпековою ситуацією в регіоні й вважалось тимчасовим.

Передача права рукопокладання (хіротонії) аж ніяк не означала підпорядкування Української церкви Московському Патріархові в усіх інших аспектах. Київська (тобто Українська) митрополія з часу заснування й до наших днів була і є єпархією Вселенського, а не Московського патріархату. При передачі права на хіротонію Фанар особливо наголошував на двох умовах: Митрополита Київського мали обирати в Україні без участі Москви; Митрополит Київський під час Богослужіння зобов'язаний першим згадувати Вселенського Патріарха (що є свідченням підпорядкованості Української церкви безпосередньо Константинопольській). Однак Московський Патріархат ніколи не дотримувався цих умов і здійснив незаконне приєднання та поглинання Української церкви. Константинополь через несприятливі історичні

умови змушений був проявляти терпимість і мовчати, проте ніколи не відмовлявся від своїх прав, а Церква України de jure ніколи не припиняла бути канонічною територією Вселенського Патріархату.

Фактично це останні приготування до томосу про автокефалію. Про серйозність ситуації свідчить оприлюднена погроза від РПЦ – розірвати спілкування з Константинополем.

Вже у жовтні 2018 року у РФ було засідання ради національної безпеки. Одним з питань порядку денного була ситуація з УПЦ МП в контексті надання українському православ'ю автокефалії та втраті канонічного контролю РПЦ над Україною. Дії української влади та Константинополя були засуджені. РПЦ розірвали богослужбове спілкування з константинопольською патріархією.

Сталось те у що УПЦ та РПЦ не вірили і чого не очікували. 25-го червня 2018 в Свято-Успенській Києво-Печерській лаврі відбулась архієрейська нарада, на якій обговорювалися перспективи надання Україні автокефалії від Константинополя, архієреї одностайно виступили проти автокефалії (72 підписи). На цьому вважали питання томосу буде закриті. Однак це була помилкова думка.

На даний час склалась наступна ситуація. Відкритою є дискусія, щодо втручання держави в релігійне життя, порушення конституції та закону «Про свободу совісті та релігійні організації» в частині відділення церкви від держави.

Загострення протиріч між прихильниками єдиної помісної церкви та УПЦ МП. Тобто адепти церков готові до активної фази протистояння. Створення уявлення у суспільній думці про чисельну перевагу (кількість adeptів та прихильників) УПЦ КП над УПЦ МП. Причому КП постулюється як проукраїнська, а УПЦ як проросійська. Готовність меншої частини кліру та мирян УПЦ до активних дій в контексті маніфестації своєї проукраїнської позиції. Фактично канонічно це буде новий розкол за можливої підтримки держави.

Втягнення державних, політичних, громадських, «добровольчих» воєнізованих формувань до релігійного конфлікту. Перетворення релігійного питання на суспільно-політичне (громадська думка – розширення ареалу конфлікту). На фоні агресивного інформаційного поля щодо питання автокефалії люди змушені робити вибір на користь однієї з сторін. Втягнення в релігійних конфлікт населення, що не є практикуючими православними християнами.

Висновки. Були розглянуті основні позиції української держави, РПЦ та Росії, Константинопольської патріархії щодо надання томосу українському православ'ю. На цій підставі доцільно відповісти на основне питання, щодо наслідків надання автокефалії в контексті українсько-російських відносин.

Політичним наслідком є тотальне зменшення ідеологічного впливу РФ через РПЦ та УПЦ на українське суспільство. В умовах військової та інформаційної агресії РФ проти України – це адекватна відповідь української держави, що має на меті дати ідеологічну відсіч російській експансії. Надання українському православ'ю томосу призведе до послаблення РПЦ на світовій

арені. Фактично відбудеться завершення ери домінування РПЦ та Росії у сучасному православному світі.

Однак існує і суперечлива та неоднозначна ситуація відносно можливості соціально-політичних конфліктів в Україні на релігійному ґрунті. З одного боку надання автокефалії спричинить усунення можливого чинника (іноземна агентура на базі УПЦ МП і т.д.) для розв'язання громадянського конфлікту в Україні. Останнє сприяє стабільності та безпеці в Україні, однак спричинить звинувачення з боку РФ у переслідувань українською владою українців за релігійною ознакою. З іншого боку тиск на УПЦ МП спричинив актуалізацію громадської уваги щодо церковних питань. Громадськість підштовхнула зробити свій вибір щодо питання автокефалії, кожна з антагоністичних груп отримала лідера. Це наближує можливість реалізації сценарію тривалого суспільного конфлікту на релігійному ґрунті.

Литература:

1. Литвиненко О. Константинопольський патріархат і українські церковні проблеми / ZN.UA Випуск №31, 12 серпня-19 серпня, Режим доступу: https://dt.ua/SOCIETY/konstantinopolskiy_patriarhat_i_ukrayinski_tserkovni_problemi.html
2. Історія релігії в Україні: Навчальний посібник / За ред. А.М. Колодний, П.Л. Яроцький – К.: Т-во "Знання", КОО, 1999. - 735 с.
3. Саган, О. Н. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан / О. Н. Саган. – К.: Світ знань, 2004. – 912 с.

References:

1. Lytvynenko O. Konstantynopol's'kyj patriarhat i ukrajins'ki cerkovni problemy / ZN.UA Vypusk #31, 12 serpnja-19 serpnja, Režym dostupu: https://dt.ua/SOCIETY/konstantinopolskiy_patriarhat_i_ukrayinski_tserkovni_problemi.html2.
2. Istorija religii v Ukraїni: Navčal'nyj posibnyk / Za red. A.M. Kolodnyj, P.L. Jaroc'kyj – K.: T-vo "Znannja", KOO, 1999. - 735 s.
3. Sahan, O. N. Vselens'ke pravoslav'ja: sut', istorija, sučasnyj stan / O. N. Sahan. – K.: Svit znan', 2004. – 912 s.

Abstract. *The purpose of the article is to find out the political and social consequences of the independence of Ukrainian Orthodoxy. The position of the Ukrainian state concerning Orthodox churches and Ukrainian Orthodoxy is considered. The definition of the reasons for the relevance of the autocephaly of Ukrainian Orthodoxy at the present stage is being determined. The consequences of the proclamation of autocephaly of Ukrainian Orthodoxy in the context of social and political processes in Ukraine are clarified. The proclamation of autocephaly of Ukrainian Orthodoxy will lead to a total reduction of the ideological influence of the RF through the Russian Orthodox Church and the Ukrainian Orthodox Church on Ukrainian society. In fact, the era of domination of the Russian Orthodox Church and Russia in the modern Orthodox world will end. However, religious conflicts in Ukraine are possible on ideological and socio-economic grounds.*

Key words: autocephaly, Ukraine, Russia, Constantinople Patriarchate, ROC, UOC MP

Стаття отпралена: 21.11.2018 г.

© Костюк О.В.